

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Філологічні зошити. Літературознавство:

ЗБІРНИК СТУДЕНТСЬКИХ
НАУКОВИХ СТАТЕЙ

ВИПУСК II

Рівне – 2014

ББК 83
Ф 54
УДК 82

Філологічні зошити. Літературознавство: зб. студ. наук. ст. Вип. II / ред. кол. Б. М. Кир'янчук [та ін.]. – Рівне : РДГУ, 2014. – 120 с.

У збірнику вміщені студентські наукові розвідки, результати бакалаврських та магістерських досліджень з актуальних проблем українського літературознавства, теорії літератури, компаративістики та методики викладання української літератури. Матеріали збірника можуть бути використані науковцями, студентами, вчителями-словесниками.

Рекомендовано до друку рішенням кафедри української літератури
Рівненського державного гуманітарного університету
(протокол № 2 від 25 лютого 2014 р.)

Рецензент:

ШАНЮК В.І., кандидат філологічних наук, доцент (Національний університет водного господарства і природокористування).

Редакційна колегія:

ЗАХАРЧУК І.В., доктор філологічних наук, доцент;

БЕСТЮК І.А., кандидат філологічних наук, доцент;

КИР'ЯНЧУК Б.М., кандидат філологічних наук, доцент (головний редактор);

КИРИЛЬЧУК О.М., кандидат філологічних наук, доцент;

КРУПКА М.А., кандидат філологічних наук, доцент;

РОМАНИШИНА Н.В., кандидат філологічних наук, доцент;

ТХОРУК Р.Л., кандидат філологічних наук, доцент.

ЗМІСТ

БЕЗНОСКО ЮЛІЯ	
Детективний сюжет у романах Євгенії Кононенко «Імітація» та «Зрада».....	7
ЄВГЕЙЧУК ОЛЕНА	
Вивчення художнього твору в контексті творчості письменника як складова навчально-методичної системи	12
КОСТЮКОВИЧ ЯНА	
Експресіоністична модель творчості Осипа Турянського: автобіографічна повість «Поза межами болю. Картина з безодні»	15
КОШИНСЬКА ТЕТЯНА	
Авторська модель героя у романі В. Винниченка «Лепрозорій».....	19
КУТІНОВА МАРІЯ	
Дискурс містичного у повісті «Віки плывуть над Києвом» Антона Нивинського	25
МАЙДАНЕЦЬ ОЛЬГА	
Осмилення традиційної культури у романі Марії Матіос «Солодка Даруся»	29
МИСЮК ОЛЬГА	
Сучасна дитяча література у просторі Інтернету	34
МІНІЧ ОЛЬГА	
Своєрідність любовних історій у прозі Люко Дашвар	39
ОЛЕКСЮК АНТОНІНА	
Місто Рівне: концептуалізація топосу на літературній мапі («Рівне / Ровно (стіна): нібито роман» (2001) Олександра Ірванця).....	42
ПАНАЦУК ІРИНА	
Репрезентація національних характерів у романі Івана Нечуя-Левицького «Князь Ієремія Вишневецький».....	46
ПАРХУТА ЮЛІЯ	
Інтеграція навчального процесу як дидактична умова підвищення якості освіти школярів	50
ПАХНЮК КАТЕРИНА	
Інваріанти постаті жінки-матері у творах Володимира Винниченка (на основі драми «Чорна Пантера і Білий Ведмідь» та роману «Записки Кирпатого Мефістофеля»)	53
ПИЛИПЧУК ОЛЕНА	
Родинні драми у романі Люко Дашвар «Мати все»	58

РАДЧИК МАРИНА	
Незавершені «Вальдшнепи» М. Хвильового як генератор нових культурних смислів: повість «Аглая» А. Сокола та художній фільм «Вальдшнепи» (режисер О. Муратов)	61
РЕГРУТ ПАВЛО	
Роздвоєння особистості у психологічних студіях Миколи Хвильового та Михайла Коцюбинського	66
РОЗГОН КАТЕРИНА	
Психоаналітичні ідеї в літературі високого модернізму 1920-х років (повість «Смерть» Б. Антоненка-Давидовича)	72
РОЗЕМБОВСЬКА ЯНІНА	
Минуле крізь призму приватного досвіду (роман Володимира Лиса «Століття Якова»)	77
СОЗОНІК МАРІЯ	
«День гніву» Юрія Косача: літературна версія воєнного роману	82
СТРАВІНСЬКА ОКСАНА	
Вивчення творчості І. Нечуя-Левицького в школі як методична проблема	88
ТКАЧУК ВАЛЕРІЯ	
Постать інтелігента в контексті естетичних пошуків української модерної літератури	91
ШОСТАК ОЛЬГА	
Новела Івана Франка «Сойчине крило» – твір про еміграцію й декадента	96
ЯКОВЛЕВА ОЛЕКСАНДРА	
Новела Тані Малярчук «Жінка і її риба» крізь призму «Закону Борхеса».....	105
<i>Шевченківський конкурс студентських наукових робіт</i>	
ПАХНЮК КАТЕРИНА	
Постать жінки-матері у творах Тараса Шевченка.....	109
САЙКО ОЛЕНА	
Бунтівник як героїчна модель Тараса Шевченка («Гайдамаки») та Михайла Коцюбинського («Дорогою ціною»).....	113
ЯРОШ ТЕТЯНА	
Жанр псалмів у поетичних доробках Тараса Шевченка та Петра Карманського	117

CONTENTS

BEZNOSKO JULIJA Detective devieces in plot of the novels <i>Imitatzija (Imitation)</i> and <i>Zrada (Betrayal)</i> by Yevgeniya Kononenko	7
YEVHEICHUK OLENA Context of Writer's Creative Works in Teaching of Fiction to Be an Element of Methodical System	12
KOSTYUKOVYCH JANA Expressionistic Mode of Osyp Turyanskyi's Writings: Autobiographical Narrative in <i>Poza mezhamy bolyu. Kartyna z bezodn'i</i> (<i>Out of pain limits. Painting from a Abyss</i>)	15
KOSHYNSKA TETYANA Author Model of Hero in Novel <i>Leprosarium</i> by Volodymyr Vynnychenko	19
KUTINOWA MARIYA Discourse of mystique in romance <i>Wiky plywut nad Kyiv'om</i> (<i>Ages to be passing beyond Kyiv</i>) by Antyn Nyvynskyi	25
MAIDANETS OLGA An Idea of Traditional Culture in Novel <i>Solodka Darusya (Sweet Darusya)</i> of Mariya Matios	29
MYSYUK OLGA Contemporary Children Literature in Internet Media.....	34
MINICH OLGA Original Elements in Love Stories of Lyuko Dashwar's Prose.....	39
OLEXYUK ANTONINA Rivne a Town: to Write down a Concept Having Got from the Topos on Literary Map	42
PANASCHUK IRYNA Representation of Nation Characters in Novel <i>Jeremiah Vyshnevezkyi the Prince</i> by Ivan Nechui-Levytskyi	46
PARCHUTA JULIYA Integration in Teaching Process as Didactic Basis to Rise Level of Pupil Education.....	50
PAKHNIUK KATHERYNA Invariants of a Mother-figure in Volodymyr Vynnychenko's Writings	53
PYLYPCHUK OLENA Family Conflicts in Novel <i>To be Possessed Everything</i> by Lyuko Dashwar.....	58

RADCHYK MARYNA

Unfinished Novel *Valdshnepy (Woodcocks)* by M. Hvylovyyi to Be a Generator of New Cultural Senses: Tale *Aglaya* by A. Sokhola and Film *Valdshnepy (Woodcocks)* by Producer O. Muratov..... 61

REHRUT PAVLO

An Idea of Split Personality in Psychological Fiction of Mychola Hkvylovyyi and of Mychailo Kotsyubynskyi..... 66

ROZGON KATHERYNA

Psychoanalytic Theses in Fiction of High Modernism in 1920-th Years (Tale *Smert' (Death)* by B. Antonenko-Davydovych)..... 72

ROZEMBOVSKA IANNINA

Past in the Light of Personal Experience (Novel *Stolittya Yakova (The Century of Jacob)* by Volodymir Lys) 77

SOZONIK MARIA

Den Hniwu (Dies Irae) by Yuriy Khosach as fiction version of battle novel..... 82

STRAWINSKA OXANA

Problem with Methods in School Teaching of Creative Works by I. Nechui-Levytskyi..... 88

TKHACHUK VALERIYA

Figure of Intellectual in Context of Aesthetics Tendencies of the Ukrainian Contemporary Literature..... 91

SHOSTAK OLGA

Short Story *Soichyne Khrylo (Jay Wing)* by Iwan Franko Is an Writing about Emigration and Figure of Decadent..... 96

YAKOVLEVA OLEXANDRA

Short Story *Zhinka ta jiji ryba (Woman and Her Fish)* by Tanya Malyarchuk in Prism of *Rule of Borges*..... 105

Contest of Student Study Dedicated to Anniversary of Taras Shevchenko's Birth

PAKHNYUK KATHERINE

Mother-figure in Shevchenko's Writings..... 109

SAIKO OLENA

Rebel as Hero Mode in Texts *Hajdamaky (Insurgents)* by Shevchenko and *Dorohoyu Tsinoyu (It Costs Dear)* by Mychailo Kotsyubynskyi..... 113

YAROSH TETYANA

Genre of Psalms in Poetry be Taras Shevchenko and Petro Karmanskyi..... 117

Ірина Панащук

Науковий керівник – канд. філол. наук Кирильчук О. М.

РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ХАРАКТЕРІВ У РОМАНІ ІВАНА НЕЧУЯ-ЛЕВИЦЬКОГО «КНЯЗЬ ІСРЕМІЯ ВИШНЕВЕЦЬКИЙ»

У статті розглядаються стратегії моделювання гетерообразів в історичній романістиці І. Нечуя-Левицького. Зокрема, простежуються особливості конструювання національного характеру поляка у романі «Князь Єремія Вишневецький».

Ключові слова: *імагологія, гетерообраз, етнообраз, національна ідентичність.*

*The article deals with strategies of modeling characters and imagery in historical novel by I.Nechuy-Levitsky. In particular, it is observed national signs of character of the Pole in novel **Jeremiah Vysznevetzkyi the Prince**.*

Key words: *imagology, hetero-image, ethno-imagery, national identity.*

В українській літературі XIX-XX століть існує кілька стратегій конструювання образів Іншого, що почасти пов'язано із спробами національного протиставлення етнообразів та образів Чужого. Однак гетерообрази в українському письменстві відграють важливу роль в осмисленні власної національної ідентичності. Тому «літературні» представники інших етносів є невід'ємними елементами ідейної та образної системи у текстах І. Котляревського, Т. Шевченка, М. Гоголя, Панаса Мирного, І. Нечуя-Левицького, І. Франка, Лесі Українки, М. Коцюбинського, В. Винниченка.

Актуальність статті зумовлена потребою системного аналізу імагологічних образів в текстах авторів XIX віку. Зокрема, варто чітко простежити стратегії осмислення гетерообразів в українській історичній прозі. Однак важливого значення у репрезентації представників сусідніх націй відграють моделі, що усталилися в літературі другої половини XIX ст., в період загострення пошуків національної тожсамості та історичної пам'яті. Тексти Івана Франка, Лесі Українки, Івана Нечуя-Левицького найкраще відбивають проблему присутності імагологічних образів в українському письменстві цього періоду. Відтак важливість дослідження полягає в необхідності ґрунтовного аналізу образу Іншого, що сформувався в естетичному просторі української літератури кінця XIX – початку XX століть. Отож мета статті – дослідити осмислення образу Іншого в історичній романістиці Івана Нечуя-Левицького.

Дмитро Наливайко в монографії «Очима Заходу» детально простежує стратегії рецепції образу України в європейській науковій та літературній думці від XI до XVIII століть. Дослідник акцентує увагу на тому, що «...національні образи витворюються не тільки в окремих країнах, – вони можуть бути також витвором і набутком, що належать цілим культурно-

історичним регіонам» [6, 7]. Таким чином формування гетерообразів не обмежується лише якоюсь окремою національною спільнотою, а може мати ширший обсяг спільних поглядів на Іншого в культурах кількох етносів.

Григорій Грабович у статті «Грані міфічного: образ України в польському й українському романтизмі» аналізує стратегії міфологізації образу України у польському та вітчизняному письменстві XIX віку. Зокрема, дослідник наголошує, що для обидвох літератур топос України «виступає в різних тематичних і жанрових контекстах: в описово-подорожньому, етнографічному й фольклорному, побутовому, і, мабуть, що найголовніше, в історичному. У цьому вона також природно перероджується на суто ідеологічну тему» [3, 171-172]. Таким чином, дослідник акцентує увагу на відмінних світоглядних та культурних процесах у формуванні етноіміджів у «сусідніх» національних літературах щодо одного й того ж образу.

Ще однією цікавою деталлю є те, що на рівні побутового мислення індивідуальна й колективна психіка мають властивість творити стереотипи – стійкі, застарілі уявлення стосовно міжнаціональних взаємин та й різних сфер життя. Свого роду національний стереотип, – це посередник між нами та іншими культурами, неповноцінний еквівалент. Це умовний зв'язок з минулими реаліями, що часто стає на заваді правдивому пізнанню і може, через свою умовність, деформувати людські відносини. Адже літературні етнообрази мають складну будову і не підлягають однозначній інтерпретації. Лише зараз, на сучасному етапі розвитку науки, можна говорити про об'єктивний розгляд образів.

Львівська дослідниця Ольга Вознюк, у праці «Візія українця як Іншого у польському літературному дискурсі» [1, 160] намагається показати зміни етнообразу українця як Іншого у польському літературному середовищі. Авторка пише про те, що про українсько-польські культурні взаємозв'язки свідчать тексти ще XII ст. («Повість минулих літ», «Київський літопис»), котрі пізніше розвивалися в умовах моделі «Свій – Чужий».

Тоді стає зрозумілим міжнаціональний діалог, що реалізується на основі імагологічних образів, які присутні у кожній нації, сприйняття Іншого в культурному дискурсі нації відображається в літературному тексті, а письменство формує певний код, що розкриває сприйняття національного характеру представників сусідніх етносів. Для нас таким кодом є тексти Івана Нечуя-Левицького «Князь Єремія Вишневецький» і «Гетьман Іван Виговський».

Українсько-польський культурний дискурс розвивався в умовах комунікативних відношень Свій – Інший. Концепт «українець» у польській літературі змінювався у відношеннях Свій та Інший або навіть Чужий. Так і в українській літературі поляки зазвичай мали стереотипну модель сприйняття. На таку матрицю міжлітературних взаємостосунків мали безпосередній вплив складні історичні взаємини обидвох націй та своєрідне культурне суперництво, що розгорілося у другій половині XIX віку, у центрі якого була репрезентація минулого, де особливе місце посіло художнє

осмислення шляхетсько-козацьких війн XVII ст. Так, у другій половині XIX ст. в польській літературі відбувається переосмислення образу України, яка набуває яскравих негативних означень. Найважливішою рисою цього періоду, як зазначає Г. Грабович, є те, що в цей час польські письменники починають звертатися і до української літератури, а не лише до фольклору [3, 146].

Українська історична проза другої половини XIX ст. має негативне спрямування проти культурного домінування Іншого, чи то польської, чи російської національності. Побудова образу Чужого в історичному минулому підсилює чітку систему супротиву. Г. Грабович пропонує поділ тематики українсько-польських зв'язків, окреслюючи чотири періоди [4, 139].

Українські і польські історичні рецепції вибудовуються навколо конфлікту влади. Негативне зображення образу поляка формувалося ще в козацьких літописах XVII ст. Найчастіше в основі таких інтерпретацій лежать національні стереотипні моделі сприйняття «сусідів», котрі в умовах українського літературного процесу XIX ст. набувають колоніального чи антиколоніального спрямування. Відтак моделювання гетерообразів в творчості Івана Нечуя-Левицького, Михайла Старицького, Івана Франка почасти опирається на антиколоніальні проєкції.

Перегляду вимагає також творчість Нечуя-Левицького під кутом зору вияву присутності національних характерів. В однойменному романі Івана Нечуя-Левицького князь Єремія Вишневецький постає центральною фігурою навколо якої автор вибудовує проблему польсько-українського протистояння. По суті письменник намагається втілити персонажа з подвійною ідентичністю: за походженням українець обирає польську самотожність, оскільки вона гарантує певне соціально-політичне домінування в умовах Речі Посполитої: «йому [Вишневецькому. – І.П.] було байдуже, чи він українець, чи поляк: віра була задля його одна формальність, без котрої не можна було досягти до визначення для себе високої мети» [8, 37]. Втім для Івана Нечуя-Левицького образ князя постає формою поєднання ментальних рис польського та українського етносів. І якщо у питанні зображення українства автор акцентує увагу на позитивних характеристиках, то поляки як культурно-етнічна єдність набувають яскравого негативного маркування.

У текстах Івана Нечуя-Левицького саме польська шляхта постає виразником усього національного. Власне в польській історичній романістиці XIX століття аристократія увиразнює культурно-етнічну тожсамість, лишаячи на маргінесах інші верстви польської нації. Український письменник також акцентує увагу на негативних якостях саме шляхетства, абсолютизуючи їх до загальних ментальних рис.

Іван Нечуй-Левицький у першу чергу наголошує на деградації лицарської доблесті польської шляхти під впливом надмірного захоплення розкішшю: «Вже запанувала розкіш у всьому. Шляхта жила так розкішно, що навіть чужоземці дивувались» [8, 33]. Натомість автор протиставляє

побутову стриманість українського козацтва та міщанства, що плекає простоту в одязі та наїдках. Унікальним на фоні аристократії постає князь Вишневецький, для котрого показне багатство і щедрість – це спосіб стати «своїм» у польському середовищі.

Соціальний та матеріальний достаток, на думку письменника, деформує національний характер поляків, оскільки моральні та світоглядні орієнтири етносу опираються не на гуманістичні цінності, а на задоволення найпримітивніших розпустницьких та гультяйських інстинктів: «бити козаків, різати українських хлопів та пити вино – це найбільша наша справа, це найбільше наше щастя» [8, 82]. Проте, засуджуючи польське панство, письменник наголошує і на ще одній стороні конфлікту – єзуїтах, що «замість єднання та братерства між двома народами, /.../ в колегіях посіяли пекельну ненависть та ворогування» [8, 17]. Відтак образ Іншого у романі Івана Нечуя-Левицького набуває яскравих негативних ознак, що подекуди є відбиттям традиційних українських стереотипів чи суто авторських настанов.

Отже, українська література XIX – XX ст. продукує яскраву галерею гетерообразів «сусідніх» націй, у співіснуванні з якими найкраще окреслюється національна тожсамість українства. Однак у такій ситуації часто формуються своєрідні літературні стереотипи сприйняття поляка, росіянина як ворожого Іншого. Особливо такі моделі актуалізуються в історичній (М. Гоголь «Тарас Бульба», І. Нечуй-Левицький «Князь Ієремія Вишневецький») та соціально-реалістичній (А. Свидницький, І. Нечуй-Левицький, Панас Мирний) прозі.

Загалом українська література кінця XIX – початку XX століть демонструє складний варіант репрезентації національних характеристик українства та етнічних «сусідів». У такій ситуації літературний образ Іншого відіграє роль своєрідного «символізованого дзеркала», котре відтворює національне обличчя української спільноти, що в умовах колоніальної залежності була позбавлена уявної цілісності як незалежне колективне Я.

Джерела:

1. Вознюк О. Візія українця як Іншого у польському літературному дискусі / О. Вознюк // Слов'янські літератури. Літературні обрії. – Львів, 2010. – Випуск №16. – С. 159-164.
2. Гончаренко Б. Творчість Нечуя-Левицького і тенденції польського позитивізму / Б. Гончаренко // Українська полоністика. Філологічні дослідження. – 2007. – Випуск 3-4. – С. 309-320.
3. Грабович Г. Польсько-українські літературні взаємини / Г. Грабович // Грабович Г. До історії української літератури. – К. : «Основи», 2003. – 632 с.
4. Грабович Г. Тексти і маски / Г. Грабович. – К. : «Критика», 2005. – С. 310-337.
5. Наливайко Д. Компаративістика й історія літератури / Д. Наливайко. — «АКТА», 2007. — 425 с.
6. Наливайко Д. Очима Заходу: Рецепція України в Західній Європі XI-XVIII ст. / Д. Наливайко. – К. : «Основи», 1998. – 578 с.
7. Нечуй-Левицький І. Зібрання творів : У 10 т. / І. Нечуй-Левицький. – К. : Наук. думка, 1968. – Т. 10. – 588 с.
8. Нечуй-Левицький І. Князь Єремія Вишневецький. Гетьман Іван Виговський : іст. романи / І. Нечуй-Левицький. – К. : Дніпро, 1991. – 511 с.
9. Нечуй-Левицький І. Світогляд українського народу і ескіз української міфології / І. Нечуй-Левицький. – К. : Обереги, 1992. – 86 с.